

พลวัตทางพระพุทธศาสนาในพิธีสืบชาตาจังหวัดน่าน*
BUDDHIST DYNAMICS IN LIFE SUSTAINING RITUAL
IN NAN PROVINCE

สามารถ ดีพรมกุล,
Samart Deepromkul
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao Campus
Email : Samartdep1269@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาของพิธีสืบชาตาล้านาจังหวัดน่าน 2) เพื่อศึกษาแนวคิดและคุณค่าของพิธีสืบชาตาล้านาในจังหวัดน่าน และ 3) เพื่อวิเคราะห์พิธีสืบชาตาล้านาในจังหวัดน่านเชิงพลวัตพระพุทธศาสนา โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร ได้แก่ ไบลาน สมุดข่อย ปีสบา และการสนทนากลุ่ม เฉพาะจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 25 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความเป็นมาของพิธีสืบชาตาจังหวัดน่าน พบว่า ความเชื่อเรื่องผี ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์มีความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ ต่อมานับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพระพุทธศาสนาผสมกับไสยศาสตร์ มีตำนานจากรับแนวคิดจากธรรมบทเรื่องอายุวัฒนกุมาร มีการสืบชาตา 3 อย่าง ได้แก่ สืบชาตาคน สืบชาตาบ้าน สืบชาตาหมู่บ้าน หรือเมือง มีเครื่องสืบชาตาหลายประการซึ่งแฝงด้วยปริศนาธรรมมีหลักคิดคติสอนใจที่มีความหมายอย่างลึกซึ้ง เป็นประเพณีที่คนเมืองน่านนิยมสืบชาตาธรรมดากับชาตาหลวงทำกันในโอกาสสำคัญ

2. แนวคิดและคุณค่าของพิธีสืบชาตาจังหวัดน่าน พบว่า มีแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์มาก่อน ต่อมาได้ประยุกต์เอาพิธีสืบชาตามาเป็นพิธีของพระพุทธศาสนา และมียุคค่าพิธีสืบชาตาล้านา 5 ด้านประกอบด้วย 1) ด้านประเพณี 2) ด้านจิตวิทยา 3) ด้าน

* Received 7 June 2022; Revised 7 August 2022; Accepted 8 August 2022

หลักธรรมพระพุทธศาสนา และ 4) ด้านปรีชาธรรม 5) ด้านการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

3. ผลการวิเคราะห์พิธีสืบชาตาของชาวล้านนาจังหวัดน่านเชิงพลวัตพระพุทธศาสนา พบว่า พลวัตตามยุคประวัติศาสตร์จังหวัดน่าน ได้ 3 ยุคดังนี้ 1) ยุครัฐอิสระปกครองตนเอง 2) ยุคที่เป็นส่วนหนึ่งของล้านนา 3) ยุคที่ถูกผนวกเป็นสยาม (สมัยร.5) และ ยุคที่เป็นจังหวัดน่านของไทยปัจจุบัน ประกอบไปด้วย 1) พลวัตการผสมผสานระหว่างความเชื่อผี พราหมณ์ และพระพุทธศาสนา 2) พลวัตสถาปนาอำนาจนำพิธีกรรมของพระสงฆ์ โดยจำแนกการพลวัตได้แก่ (1) ด้านเจ้าพิธี (2) ด้านรูปแบบพิธีกรรม (3) ด้านบทสวดและคำสอน (4) ด้านการปรับพิธีสืบชาตาตามสถานการณ์ (5) การสร้างเครือข่ายพิธีสืบชาตา และ (6) ด้านการสร้างวาทกรรมพิธีสืบชาตา

คำสำคัญ : พิธีสืบชาตา, พลวัต, พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

The objectives of this article were 1) to study the origin of Lanna history of Life Sustaining Ritual, 2) to study the concept and value of Lanna Life Sustaining Ritual and 3) to analyze Lanna Life Sustaining Ritual in Nan province on the dynamics of Buddhism. It was a qualitative research. The data were collected from documentary study as palm live and the Thai long book made of pulp from trees of the family uricaceae and focus group from the experts were 25 persons.

The results showed that: 1. History of the life sustaining ritual in Nan Province, it is found that there was a legend from receiving the concept from the dharma chapter on Ayuvatthanakumar. There were 3 types, namely, life sustaining ritual of people, houses, villages and cities. There are many kinds of life sustaining ritual tools, hidden with riddles with deep meanings. It was a tradition that the people of Nan like to make the common and the royal life sustaining ritual on important occasions.

2. Concepts and values of the life sustaining ritual in Nan Province, it found that the concept was a ceremony of Lanna people since ancient times in

Nan province. It had got influenced of the believe of ghosts, Brahmanism later, when they had believed in Buddhism, they applied the Life Sustaining Ritual as a ceremony of Buddhism. And there were 5 aspects of the values of Lanna Life Sustaining Ritual, namely: 1) Tradition values, 2) psychological, 3) the value of Buddhist principles, 4) the value of Dhamma puzzles, and 5) The value of creating awareness of the conservation of the nature and environment.

3. The result of analysis of the Lanna succession ceremony in Nan province based on Buddhism dynamics, it found that the historical dynamics of Nan Province can be divided into 3 periods as follows: 1) the era of the autonomous state, 2) the era that was part of Lanna, 3) the era that was annexed to Siam (the reign of King Rama V) and the era that was Nan Province of Thailand today, consists of: 1) The dynamics of the combination of animism, Brahmanism and Buddhism, 2) The dynamics of establishing the power to lead the rituals of the monks. There were classified as (1) the ceremonial dynamics, (2) the ceremonial style dynamics, (3) the chant and teaching dynamics, (4) the dynamics of adjusting the Life Sustaining Ritual according to the situation, (5) the dynamics of building a network of Life Sustaining Ritual, and (6) The dynamics of creating discourse on Life Sustaining Ritual.

Keywords : Life Sustaining Ritual, Dynamics, Buddhism

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การนับถือศาสนาของชาวล้านนา มีพื้นฐานมาจากความเชื่อเดิมคือ เรื่องผี และความเชื่ออันเนื่องด้วยศาสนาพราหมณ์ แล้วมารับเอาพระพุทธศาสนาต่างกรรมต่างวาระ จึงเกิดการผสมผสานจนแนบแน่น การปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาจึงปนเปกันระหว่างพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ ความเชื่อทางศาสนาของคนล้านนาเป็นไปในทำนองเดียวกับคนไทยโดยทั่วไป กล่าวคือ เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม อาณิสสผลบุญอันเป็นเรื่องของศาสนาพุทธโดยตรง และเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ตามคตินิยมของพวกพราหมณ์ (เอมอร ชิตตโสภณ, 2533, น. 5) จากความเชื่อที่เกิดขึ้นนำไปสู่พิธีกรรม จากพิธีกรรมนำสู่ความคลายทุกข์ทางจิตใจ อันเป็นเหตุทำให้ชีวิตมีความสุข

ความเชื่อเรื่องการสืบทอดอายุของชาวล้านนานั้น ส่วนหนึ่งก็สืบเนื่องมาจากคัมภีร์ในทางพระพุทธศาสนาที่ได้กล่าวถึงเรื่องการต่ออายุ สืบเนื่องมาจากเรื่องของอายุวัฒนกุมาร มีปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ยมวรรค กล่าวคือ อายุวัฒนกุมารบุตรของพราหมณ์ชาวทีฆสัมพิกนครได้รับคำทำนายจากพราหมณ์ผู้เป็นสหายของบิดาว่าจะหมดอายุอยู่ได้ไม่เกิน 7 วัน พราหมณ์สามีภรรยาจึงนำบุตรไปยังสำนักพระพุทธเจ้ากราบทูลวิธิแก้ไขมูลเหตุพระพุทธเจ้าจึงตรัสบอกวิธิที่จะป้องกันบุตรจากการเสียชีวิต โดยพราหมณ์นิมนต์พระสงฆ์ไปสวดพระปริตร 7 คิน 7 วัน และในวันที่ 7 พระพุทธเจ้าเสด็จไปด้วยพระองค์เองทรงทำพระปริตรตลอดคืนยังรุ่งเช้า เด็กก็พ้นจากการเสียชีวิตในวันที่ 8 เมื่อสองสามีภรรยานำบุตรมาถวายบังคม พระองค์ทำนตรัสว่า “ขอเจ้าจงมีอายุยืนเถิด” และตรัสว่าเด็กจะมีอายุยืนดำรงอยู่นาน 120 ปี ดังนั้นสองสามีภรรยาจึงขนานนามบุตรว่า “อายุวัฒนกุมาร”

นอกจากนี้พระพุทธเจ้าตรัสให้พรว่า มิใช่มีเพียงเหตุให้สัตว์มีอายุยืนเท่านั้น แต่สัตว์ผู้ให้ผู้อื่นมีความสุขทั้งหลายย่อมเจริญด้วยเหตุ 4 ประการ พ้นจากอันตราย มีชีวิตอยู่จนสิ้นอายุขัย แล้วตรัสพระคาถาว่า “อภิวาทนสลิสส นิจจํ วุฑฒาปจายิโน จตตารโธ มมา วุฑฒนติ อายุวณฺโณ สุขํ พลนติ” แปลว่า ธรรม 4 ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่ผู้กราบไหว้ ผู้อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่เป็นนิตย์” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2537, น. 176-181), (ดูรายละเอียดใน ชุ.ธ.อ. (บาลี) 8/116. ชุ.ธ.(ไทย) 25/8/180) เรื่องของอายุวัฒนกุมารจึงทำให้เกิดการทำบุญเสริมสิริมงคลหรือทำบุญสืบทอดอายุ ด้วยตำนานนี้เองที่ทำให้ชาวล้านนาไทยทั้งหลาย จึงนิยมชมชอบการสืบทอดอายุจนเป็นประเพณีสืบทอดกันมาจนทุกวันนี้

การสืบทอดอายุเป็นประเพณีพื้นเมืองอย่างหนึ่งของชาวไทยในพื้นที่นี้ในอดีต หรือคนภาคเหนือ การสืบทอดอายุมีการสืบทอดมาแต่บุคคล สืบทอดมาหมู่บ้าน และสืบทอดมาเมือง วัตถุประสงค์ในการทำพิธีกรรมนี้ก็เพื่อความปรารถนาดี ความเจริญรุ่งเรือง และความยั่งยืนของชาวล้านนาเมืองและบุคคลนั้น ๆ นับเป็นพิธีมงคลพิธีหนึ่ง และพิธีสืบทอดอายุนี้ แม้ว่าผู้ประกอบพิธีจะเป็นพระสงฆ์ ซึ่งท่านยังนำหลักธรรมสอดแทรกเพื่อให้พิธีกรรมเป็นสื่อแนวทางพุทธศาสนิกชนมีความสนใจหลักธรรม และปรีชาธรรมของพระพุทธศาสนา

การต่ออายุและสืบทอดอายุ หรือรวมเรียกว่า ประเพณีสืบทอดอายุนี้ นับว่าเป็นประเพณีที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งประเพณีหนึ่ง เพราะเป็นพิธีกรรมที่ชาวล้านนานิยมทำในโอกาสต่าง ๆ เพื่อต่อดวงชะตาให้ยืนยาวสืบไปอีก ดังนั้น พิธีสืบทอดอายุจึงจัดเป็นพิธีกรรมใหญ่ เพราะต้องอาศัยคนและเครื่องประกอบพิธีมากที่สุดพิธีหนึ่ง ซึ่งอาจจัดทำพิธีนี้เป็นการเฉพาะ หรือร่วมกับพิธีมงคลอื่น ๆ และอาจจัดขึ้นเพื่อสืบทอดอายุให้แก่บรรพบุรุษและพระภิกษุ หรืออาจจะสืบทอดอายุให้แก่หมู่บ้าน เมือง ชั่วและเหมืองฝาย เป็นต้น แต่จะต้องจัดขึ้นเพื่อสืบทอดอายุให้แก่สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นหลัก การสืบทอดอายุให้แต่ละสิ่งจะมีพิธีกรรมที่แตกต่างกันออกไปบ้าง

ด้วยเหตุที่พิธีทำบุญสืบชาติเป็นพิธีบุญมงคลที่ชาวล้านนาได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน จนกลายเป็นประเพณีทำบุญสืบชาติมาจนถึงปัจจุบันนี้และจะยังคงสืบทอดสืบสานไปตลอดกาลนาน ประชาชนจังหวัดน่านเองจึงได้รับอิทธิพลทางประเพณีดังกล่าวมาด้วย ซึ่งในปัจจุบันนี้พิธีทำบุญสืบชาติของชาวล้านนา ยังเป็นที่นิยมชมชอบและประสงค์ของพุทธศาสนิกชนชาวจังหวัดน่านที่ใครมีโอกา และหาโอกาสที่จะเข้าสู่พิธีอันเป็นมงคลแก่ชีวิต ด้วยการประกอบพิธีทำบุญสืบชาติแก่ตัวเอง แก่ครอบครัว แก่หมู่คณะอย่างมากมาย และยังได้นิมนต์คณะสงฆ์จากล้านน่านำเครื่องสืบชาติไปประกอบพิธียังกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่าง ๆ ในภูมิภาคอื่นก็มีมากยิ่งขึ้น และในพิธีกรรมมีพลวัต หรือการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย เช่น พลวัตพิธีกรรม พลวัตคำสอน พลวัตการตีความของประเพณีต่าง ๆ จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะเรียนรู้ ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพิธีสืบชาติพลวัตทางพระพุทธศาสนาของชาวล้านนาในเขตจังหวัดน่าน ทำการศึกษาความเป็นมาของพิธีสืบชาติ แนวคิดและคุณค่าของพิธีสืบชาติล้านนาจังหวัดน่าน และพิธีสืบชาติล้านนาของชาวจังหวัดน่านเชิงพลวัตพระพุทธศาสนา โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการประกอบพิธีกรรม แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เกี่ยวกับความเชื่อในด้านต่าง ๆ และสะท้อนให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมของชาวล้านนา และที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีทางพระพุทธศาสนาให้คงอยู่กับจังหวัดน่านต่อไปอย่างยาวนาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของพิธีสืบชาติล้านนาในจังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาแนวคิดและคุณค่าของพิธีสืบชาติล้านนาในจังหวัดน่าน
3. เพื่อวิเคราะห์พิธีสืบชาติล้านนาในจังหวัดน่านเชิงพลวัตพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มจากผู้มีความเชี่ยวชาญในประเด็นต่าง ๆ โดยกระบวนการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ จนได้ผลการวิจัย ในการจัดทำเวทีสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จำนวนทั้งหมด 25 รูป/คน ซึ่งสามารถจำแนกได้ 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญด้านการสืบชาติ จำนวน 13 รูป/คน กลุ่มที่ 2 ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 8 รูป/คน และกลุ่มที่ 3 ผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา

จำนวน 4 รูป/คน เพื่อให้ผลการวิจัยเป็นที่ยอมรับและมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และมีการศึกษาเอกสาร (Documentary) โดยรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพิธีสืบชาตา จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ ใบลาน สมุดข่อย ปี่ปสา (ได้แก่ เอกสารที่บันทึกพระธรรมคำสอน ตำรายา คาถาเรื่องราวต่าง ๆ โดยใช้กระดาดสาเป็นวัตถุดิบแทนหน้ากระดาษที่ถูกราด หรือเขียนด้วยอักษรล้านนา) ใบลาน สมุดข่อย ปี่ปสา ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง ปี่ปสาพิธีสืบชาตาของพระครูอินทรวรวิสุทธิ (ครูบาอินสม อินทสมมหาเถร) อดีตเจ้าอาวาสวัดเมืองราม อดีตเจ้าคณะตำบลนาเลียง ตำบลนาเลียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ที่ถูกราดหรือเขียนด้วยอักษรล้านนา ซึ่งเป็นเจ้าสืบชาตาที่ชาวจังหวัดน่านให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างสูง และเป็นที่นิยมในจังหวัดน่าน และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพิธีพิธีสืบชาตาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความ เอกสารวิชาการ รายงานวิจัย ที่เป็นภาษาไทย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาของพิธีสืบชาตาล้านนาจังหวัดน่าน

ตำนานพิธีสืบชาตาของล้านนาในจังหวัดน่าน มีตำนาน ว่าด้วยเรื่องอายุวัฒนกุมาร มีรายละเอียดปรากฏในชุดทศกัณฐ์ ธรรมบท พระสุตันตปิฎก ทั้งในปี่ปสาพิธีสืบชาตาที่ถูกราดหรือเขียนด้วยอักษรล้านนาว่า ที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบทเรื่องอายุวัฒนกุมาร ซึ่งพระอรธกถาจารย์ได้เล่าเรื่องทศกัณฐ์เกิดคนหนึ่งที่ชะตาขาดจะต้องตายภายใน 7 วัน ตามคำพยากรณ์ของผู้รู้หลักโหราศาสตร์ แต่สุดท้าย พระพุทธเจ้าทรงบอกกุสโลบายแก่ให้เด็กจึงรอดตาย และยังคงเป็นผู้มีอายุยืนยาวได้รับการตั้งชื่อให้ว่า อายุวัฒนกุมาร แปลว่า เด็กผู้มีอายุยืน

การสืบชาตาล้านนาในจังหวัดน่านนิยมปฏิบัติ 3 อย่าง ได้แก่ สืบชาตาคน สืบชาตาบ้าน สืบชาตาเมือง ตามหลักฐานปี่ปสาพิธีสืบชาตาของพระครูอินทรวรวิสุทธิ (ครูบาอินสม อินทสมมหาเถร) อดีตเจ้าอาวาสวัดเมืองราม อดีตเจ้าคณะตำบลนาเลียง ตำบลนาเลียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นเจ้าสืบชาตาที่ชาวจังหวัดน่านให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างสูง และเป็นที่นิยมในจังหวัดน่าน ได้กล่าวไว้ว่า การสืบชาตาคนนี้ทำในโอกาสหลายอย่าง เช่น เนื่องในวันเกิด เจ้าของบ้านขึ้นบ้านใหม่ หรือเมื่อไม่สบายเจ็บป่วย หรือมีความสุขสบายใจดี แต่เกิดมีความอยากทำบุญสืบชาตาให้ดียิ่งขึ้นก็ทำได้ หรืออาจถูกหมอดูทำนายว่าดวงไม่ดี ก็สามารถสืบชาตาสะเดาะเคราะห์ หรือหากดวงดีก็เสริมกำลังดวงชะตาให้แรงขึ้นก็ย่อมทำได้ สืบชาตาบ้าน หรือหมู่บ้าน และการสืบชาตาเมือง เพื่อให้บ้านเมืองประสบความสุข ความเจริญรุ่งเรือง อุดมสมบูรณ์ด้วย พืชพันธุ์ธัญญาหาร ด้วยความเชื่อเทพดาอารักษ์ซึ่งอยู่

เบี่ยงเบนจะช่วยอำนวยความสะดวกให้สมปรารถนา โดยถือได้ว่าเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา โดยมีการสรุปประเภทการสืบชาติไว้

ประเพณีสืบชาติคน นับเป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ชาวล้านนาไทยนิยมทำกันในหลายโอกาส เช่น เนื่องในวันเกิด วันได้ยศศักดิ์ตำแหน่ง วันขึ้นบ้านใหม่ ภูมิใหม่ หรือไปอยู่ที่ใหม่ บางครั้งเกิดเจ็บป่วย หมอเมื่อ (หมอตุ๋ม) ทายทักว่าชะตาไม่ดี ชะตาขาดควรจะทำพิธีสะเดาะเคราะห์ และสืบชะตาต่ออายุเสีย จะทำให้คลาดแคล้วจากโรคภัย และอยู่ด้วยความสวัสดิ์ต่อไป

ประเพณีสืบชาติเมือง การทำพิธีสืบชะตาเมืองของชาวล้านนาไทยมีมาแต่สมัยโบราณกาล ถือเหตุที่ว่า การตั้งเมือง มีดวงชะตาที่เรียกกันว่า “ดวงชะตาเมือง” บางครั้งดาวพระเคราะห์ทั้งหลาย ตัวที่เป็นปาปะ เข้ามาทับดวงเมืองทำให้เมืองนั้นชะตาตก ชะตาไม่ดี และชะตาขาด เมื่อเป็นเช่นนี้ชาวเมืองที่อยู่อาศัย ในเมืองนั้นจะได้รับความเดือดร้อน เป็นทุกข์ด้วยโรคภัยไข้เจ็บและ ได้รับเคราะห์กรรมต่าง ๆ นานา เมื่อเป็นดังนี้ผู้เป็นใหญ่ในเมืองนั้น จะร่วมทำพิธีสืบชะตาเมืองขึ้น เพื่อสืบอายุเมืองต่อไปมิให้ขาดลง

ด้วยเหตุนี้พิธีทำบุญสืบชาติจึงเป็นพิธีบุญมงคลที่ชาวล้านนาได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน จนกลายเป็นประเพณีทำบุญสืบชาติตามจนถึงปัจจุบันนี้และจะยังคงสืบทอดสืบสานไปตลอดกาลนานอีกด้วย พิธีทำบุญสืบชาติ ถ้าจะแยกให้เห็นชัดหรือให้เข้าใจได้ง่ายก็อาจจะเรียก 2 อย่าง อย่างที่หนึ่ง เรียกว่า พิธีสืบชาติธรรมดาทั่วไป ได้แก่พิธีทำบุญสืบชาติของชาวบ้านที่มักจะทำกันเฉพาะส่วนตัว หรือเฉพาะสมาชิกในครอบครัว โดยจะทำในโอกาสต่าง ๆ เช่น ขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญวันเกิด งานมงคลสมรส ได้เลื่อนยศตำแหน่งหน้าที่ เกษียณอายุราชการ หรือแม้แต่ในยามเจ็บป่วยอยู่ก็จัดพิธี อย่างที่สอง เรียกว่า พิธีสืบชาติหลวง ได้แก่ พิธีทำบุญสืบชาติของชาวบ้านทั่วไปเช่นกัน เพียงแต่ว่าผู้ที่ทำพิธีนั้นจัดเครื่องสืบชาติขนาดใหญ่ ประกอบเครื่องพิธีครบถ้วน และจัดเครื่องประกอบต่าง ๆ อย่างละเอียดพิถีพิถัน มีความสวยงามและความเข้มขลังสืบชาติหลวงนี้จะเป็นการส่วนตัวหรือครอบครัวก็ได้ นิยมทำในโอกาสพิเศษต่าง ๆ เช่น สืบชาติหมู่บ้าน สืบชาติเมือง

2. แนวคิดและคุณค่าของพิธีสืบชาติล้านนาจังหวัดน่าน

พิธีสืบชาติเป็นพิธีมงคลที่ชาวล้านนาไทยได้ยึดถือรับปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน มีรายละเอียดแนวคิดและคุณค่าดังนี้

1) แนวคิดของพิธีสืบชาติล้านนาจังหวัดน่าน

การศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นต้นพระไตรปิฎก คัมภีร์โบราณ ปืบสา งานวิจัยมาจากแนวคิดการสืบชาติล้านนาจังหวัดน่านที่เป็นต้นเค้าดั้งเดิมตามการวิเคราะห์ของผู้วิจัยดังนี้

แนวคิดความเชื่อในการสืบชาติที่สอดคล้องกับความเชื่อผี ศาสนาพราหมณ์ และพระพุทธศาสนา ตามเอกสารคัมภีร์สืบชะตาหรือการสืบชะตาล้านนา ได้สะท้อนภาพพิธีกรรมกิจกรรมต่าง ๆ ตามจารีตประเพณีดั้งเดิมของล้านนา ที่สื่อถึงกิจกรรมในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในด้านความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์กับชาวล้านนา ความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นมนุษย์ และเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคน เป็นเรื่องของความรู้สึกและจิตใจ อาจมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผล โดยได้ยึดถือนำมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ วันเกิดจนถึงวันตาย โดยเชื่อว่าจะช่วยให้มีความร่มเย็นเป็นสุข มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งแก่ตน ครอบครัว และสังคมส่วนรวม และยังมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ผีสงฆ์ เทวดา เรื่องโชคกลางสังหรณ์ เรื่องเหนือธรรมชาติ ที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ ความเชื่อเหล่านี้ คนล้านนาได้นำมาผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างลงตัว จนทำให้เกิดเป็นประเพณี พิธีกรรมและวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ล้านนา

พิธีสืบชะตาจึงจัดเป็นพิธีกรรมใหญ่ เพราะต้องอาศัยคนและเครื่องประกอบพิธีมากที่สุดพิธีหนึ่ง ซึ่งอาจจัดทำพิธีนี้เป็นการเฉพาะหรือร่วมกับพิธีมงคลอื่น ๆ และอาจจัดขึ้นเพื่อสืบชะตาให้แก่ขรवासและพระภิกษุ หรืออาจจะสืบชะตาให้แก่หมู่บ้าน เมือง ย่างข้าวและเหมืองฝายเป็นต้นก็ได้ นอกจากนี้การสืบชะตายังแสดงให้เห็นถึงการรวมตัวของความเชื่อในศาสนาต่าง ๆ เช่น ศาสนา พุทธ ฮินดู และพราหมณ์ รวมทั้งลัทธิผีสงฆ์ เทวดาที่สามารถรวมตัวกันได้อย่างสนิทแนบเนียน เมื่อชาวล้านนาได้นับถือพระพุทธศาสนามากขึ้น จึงได้ประยุกต์เอาพิธีสืบชะตามาเป็นพิธีของพระพุทธศาสนา คือ มีการนิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ในพิธีสืบชะตา และเมื่อมีพิธีสงฆ์ก็มีการถวายจตุปัจจัยไทยธรรมแก่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ในพิธีสืบชะตาสืบทอดกันมาจนเป็นประเพณีของชาวล้านนา

นอกจากนี้พุทธศาสนายังมีบทบาทในการยกระดับพิธีกรรมให้เป็นที่ยอมรับทั้งจากชุมชนเองและคนนอกชุมชน ด้วยการผสมผสานความเชื่อต่าง ๆ โดยมีพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นกรอบในการปฏิบัติ แม้ว่าโดยเนื้อแท้แล้ว พิธีกรรมสืบชะตาจัดเป็นพิธีทางไสยศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องชะตาและพรหมชาติ อำนาจเหนือธรรมชาติ ผีและบรรพบุรุษ แต่พิธีทั้งสามในปัจจุบัน ได้ถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นพิธีกรรมทางพุทธศาสนามากขึ้นเรื่อย โดยมีลักษณะเป็นพิธีกรรมสาธารณะเพื่อตอกย้ำอุดมการณ์อันเป็นแบบแผนของสังคมวัฒนธรรมดั้งเดิมของล้านนา โดยใช้กระบวนการประกอบพิธีกรรมตามแบบวิถีปฏิบัติดั้งเดิมด้วยการเช่นสรวงบวงสรวงพิธีซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ของอาจารย์วัด หรือปุจารย์ แล้วเพิ่มเติมความเป็นพุทธผ่านคาถา มนต์พิธี และพระสูตร ที่มีพระสงฆ์เป็นผู้ปกริกรรมสูตร หรือปกริกรรมมนต์คาถาต่างๆ พัฒนาให้พิธีกรรมสืบชะตากลายเป็นพิธีพุทธสมบูรณ์แบบเช่นในปัจจุบัน

2) คุณค่าของพิธีสืบชะตาล้านนาจังหวัดน่าน

พิธีสืบชะตา เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของชาวล้านนาจากการศึกษาค้นคว้าแล้วนั้นสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

(1) **คุณค่าด้านประเพณี** พิธีสืบชะตาในจังหวัดน่านเป็นประเพณีที่สร้างขวัญและกำลังใจแก่ชาวบ้าน ชุมชน ต่าง ๆ ในล้านนา เสริมสร้างความรักความสามัคคีความเอื้ออาทรให้เกิดขึ้นในครอบครัวชุมชนและสังคมและมีผลต่อวิถีความเป็นอยู่และจิตวิญญาณของผู้คนในสังคมล้านนานอกจากจะยึดมั่นในบทสวดและพิธีกรรมซึ่งถือว่าศักดิ์สิทธิ์แล้วยังให้ความสำคัญเคารพต่อเครื่องสืบชะตาทั้งหมดด้วย ทำให้มีหลักปฏิบัติและมีความหวังในการดำเนินชีวิตการนำประสบการณ์และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุมาจากการประกอบพิธีสืบชะตาเป็นการยกย่องบรรพบุรุษ ช่วยส่งเสริมความสามัคคี จิตอาสาช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามภูมิปัญญาและความสามารถ ทำให้เกิดความสบายใจมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต เป็นคุณค่าของกันและกันเมื่อมีทุกข์ไม่สบายใจโดยปรึกษาผู้รู้ ผู้ใหญ่และเครือญาติ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันพึ่งพาอาศัยกันมีความปรารถนาดีต่อกัน ก่อให้เกิดบุญกุศลยาวัตถุ 10 ประการตามหลักของพระพุทธศาสนา คือ การทำบุญด้วยการสืบชะตาเป็นพิธีกรรมที่มุ่งสอนคนให้ไม่ดำรงตนอยู่ในความประมาทพยายามรักษาความดีงาม ไม่หลงระเหิรในอำนาจวาสนา และเมื่อมีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้นถ้ามีสติมั่นคงพิจารณาอย่ามัวหนทางแก้ปัญหานั้น ๆ ได้

(2) **คุณค่าด้านจิตวิทยา** พิธีสืบชะตามีการส่งเสริมในเรื่องทางด้านจิตใจของชุมชนและสังคมในจังหวัดน่าน ที่เป็นผลมาจากทั้งความเชื่อและการกระทำในการประกอบพิธี คือ เมื่อกระทำถูกต้องตามประเพณีแล้ว ก็เชื่อว่าเป็นสิริมงคลทำให้เกิดความสบายใจและมั่นใจจนเป็นการยอมรับอะไรต่าง ๆ ร่วมกันได้ เป็นการเสริมสร้างพลังความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นของชุมชนในจังหวัดน่าน นอกจากนี้ยังเป็นการชักนำผู้คนที่อยู่ร่วมกันในกลุ่มเดียวกันหรือในสังคมเดียวกันมาพบปะกันก่อให้เกิดความรู้จักและสัมพันธ์กันแน่นแฟ้นมากขึ้น พิธีกรรมการสืบชะตาได้ผูกร้อยรักสามัคคีผู้คนในชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อร่วมกันเผชิญหน้ากับวิกฤตต่าง ๆ อย่างมีเอกภาพ ทั้งยังเป็นการสื่อความหมายให้เข้าใจกันในการอยู่ร่วมกัน เพราะพิธีกรรมการสืบชะตาเป็นระบบสัญลักษณ์เพื่อการสื่อสารความเป็นหนึ่งเดียวและมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน

(3) **คุณค่าด้านหลักธรรม** การทำบุญในพิธีสืบชะตาในจังหวัดน่าน มีเนื้อหาสาระด้านบุญกิริยาที่หล่อหลอมรวมกันอย่างเป็นระบบ ถือได้ว่าเป็นคุณค่าด้านคำสอนพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดกิจกรรมทางสังคมขับเคลื่อนไปตามวิถีแห่งกุศล คือ ด้วยการสร้างบุญทั้ง 10 ประการ การทำคือ ทานมัย บุญเกิดจากการให้ทาน ศีลมัย บุญเกิดจากการรักษาศีล ภาวนามัยบุญ เกิดจากการเจริญภาวนา อปจายนมัย บุญเกิดจากการอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่

เวียจจัมย บัญเกิดจากการชวนขายในกิจที่ชอบ ปัตติทานมัย บัญเกิดจากการให้ส่วนบุญ ปัตตานุโมทนามัย บัญเกิดจากการอนุโมทนาส่วนบุญ อัมมัสสวนมัย บัญเกิดจากการฟัง อัมม-เทศนามัย บัญเกิดจากการแสดงธรรมและทักขุภักมม คือ การทำความเห็นให้ตรง บัญในพิธีสืบชาตาจึงจัดได้ว่าเป็นการกระทำตามแนวทางแห่ง พระพุทธศาสนา ที่มุ่งประโยชน์สุขของปัจเจกบุคคล และสังคมบวชีแห่งการบำเพ็ญบุญแบบพุทธศาสนาที่ก่อให้เกิดความดี ความงาม ความสุข ความเจริญ กล่าวโดยสรุปพิธีสืบชาตาเป็นการทำบุญที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา และเป็นคุณค่าด้านคำสอนพระพุทธศาสนา

(4) **คุณค่าด้านปริศนาธรรม** พิธีสืบชาตาล้านนาในจังหวัดน่านยังมีเครื่องสืบชาตามีได้มีเพียงพิธีกรรม แต่ยังส่งเสริมให้เกิดปัญญาในการดำรงชีวิตในสังคมให้มีความสุข แต่มีความหมายมากมาย เช่น ตะแหหลวง หล้าคาเขียว หน่อกล้วย อ้อย พริก กระบอกข้าวกระบอกน้ำ โดยแต่ละอย่างล้วนมีความหมายทั้งสิ้น ยังสามารถประยุกต์ใช้กับการปลูกฝังจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย เช่น พิธีสืบชะตาแม่น้ำที่จังหวัดน่าน สืบชาตาต้นไม้อ่อนป่าเป็นต้น โดยใช้พิธีสืบชาตาเป็นเครื่องปลูกจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นที่ได้อาศัยแม่น้ำน่านในการยังชีพ ได้ตื่นตัว และสำนึกในบุญคุณของสายน้ำ พร้อมทั้งจะช่วยกันอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของแม่น้ำน่านให้สะอาด รวมถึงช่วยกันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำน่านด้วย

(5) **คุณค่าการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม** พิธีสืบชาตาในจังหวัดน่าน มีบทบาทต่อการศึกษาเกี่ยวกับปัญญา หรือองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ความรู้สึกโดยการนำเอาพิธีกรรมสืบชาตามผสมกับความเชื่อทางไสยศาสตร์เช่น เช่นสรวงบูชา และบนบานศาลกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนการสวดมนต์คาถาที่เป็นพุทธศาสตร์ ล้วนเป็นวิถีทางเพื่อการแก้ปัญหาวิกฤตต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตทั้งสิ้น มีความพยายามปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนที่อยู่ใกล้ป่าดูแลรักษาป่าชุมชนที่อยู่ใกล้แม่น้ำดูแลรักษาน้ำให้ชาวบ้านประกาศตนเองเป็นเจ้าของแม่น้ำเจ้าของป่าชุมชน ไม่ให้มีใครมาบุกรุกทำลาย คอยทำความสะอาดแม่น้ำอยู่เสมอ ดังนั้นพิธีสืบชาตาแม่น้ำจึงเป็นกุศโลบายหนึ่งที่ทำให้คนรักสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับการบวชป่า ถวายทานผ้าป่าต้นไม้

3. วิเคราะห์พิธีสืบชาตาล้านนาในจังหวัดน่านเชิงพลวัตพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล สามารถวิเคราะห์พิธีสืบชาตาล้านนาในจังหวัดน่านเชิงพลวัตพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตสู่ปัจจุบัน โดยจำแนกข้อมูลเชิงพลวัตพระพุทธศาสนาตามยุคประวัติศาสตร์จังหวัดน่าน ได้ 3 ยุคดังนี้ 1) ยุครัฐอิสระปกครองตนเอง 2) ยุคที่เป็นส่วนหนึ่งของล้านนา 3) ยุคที่ถูกผนวกเป็นสยาม (สมัย ร.5) และ ยุคที่เป็นจังหวัดน่านของไทยปัจจุบัน ประกอบไปด้วย 1. พลวัตการผสมผสานระหว่างความเชื่อผี พราหมณ์ และพระพุทธศาสนา

2. พลวัตสถาปนาอำนาจนำพิธีกรรมของพระสงฆ์ โดยจำแนกเนื้อหาการพลวัตประกอบด้วย 1) พลวัตด้านเจ้าพิธี 2) พลวัตด้านรูปแบบพิธีกรรม 3) พลวัตด้านบทสวดและคำสอน 4) พลวัตด้านการปรับพิธีสืบชาตาตามสถานการณ์ 5) พลวัตการสร้างเครือข่ายพิธีสืบชาตา 6) พลวัตด้านการสร้างวาทกรรมพิธีสืบชาตา มีรายละเอียด ดังนี้

1. วิเคราะห์พลวัตพิธีสืบชาตาล้านนาในจังหวัดน่านการผสมผสานระหว่างความเชื่อผี พราหมณ์ และพระพุทธศาสนา

พลวัตพิธีสืบชาตาเริ่มจากความเชื่อเรื่องผีคล้ายคลึงกับความเชื่อเรื่องวิญญาณในพระพุทธศาสนา รวมทั้งการทำพิธีบูชาเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ นำประยุต์บูรณาการทำให้เกิดเป็นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อของคนจังหวัดน่านในอดีต มีความเชื่อในเรื่องผีสามเทวดา เรื่องโชคลาง สงฺหรัณฺ เรื่องเหนือธรรมชาติ ที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ ความเชื่อเหล่านี้คนล้านนาได้นำมาผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างลงตัว จนทำให้เกิดเป็นประเพณี พิธีกรรมและวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ล้านนาไปในที่สุด เมื่อชาวล้านนาได้นับถือพระพุทธศาสนามากขึ้น จึงได้ประยุกต์เอาพิธีสืบชาตามาเป็นพิธีของพระพุทธศาสนา คือ มีการนิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ในพิธีสืบชาตา และเมื่อมีพิธีสงฆ์ก็มีการถวายจตุปัจจัยไทยธรรมแก่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ในพิธีสืบชาตาสืบทอดกันมาจนเป็นประเพณีของชาวล้านนา

จากอดีตสู่ปัจจุบัน มีการเชื่อมโยงพิธีกรรมจากยุคของพระนางเจ้าจามเทวี และพระเจ้าสามฝั่งแกนสู่จังหวัดน่าน กล่าวคือ ล้านนาในอดีตประกอบไปด้วยหลายเมือง หนึ่งในนั้นก็คือ นันทบุรี หรือเมืองน่าน จึงได้รับอิทธิพลจากพิธีกรรมการสืบชาตาเมืองมาสู่เมืองน่าน ในการจัดพิธีกรรมเพื่อบำรุงขวัญคนในเมืองให้เกิดความสมัคสมานสามัคคี เพื่อสร้างความกตัญญูกตเวทีก่อปรพบุรุษที่ได้สร้างเมือง เพื่อบำรุงขวัญและกำลังใจไปพบกับสิ่งที่ดี ๆ นำความเจริญรุ่งเรืองสุขบ้านเมือง จึงเกิดการเชื่อมโยงการนำเอาพิธีกรรมการสืบชาตาเมืองเข้ามาสืบในเมืองน่านตั้งแต่ในอดีต สืบให้แก่เจ้าผู้ครองเมืองน่าน ตลอดถึงพระสงฆ์รูปสำคัญของเมืองน่าน และบุคคลสำคัญของเมืองน่าน จึงได้รับความนิยมสู่ประชาชนชาวเมืองน่านเพราะพิธีสืบชาตาเป็นพิธีกรรมสำคัญอันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นความเชื่อที่ชาวล้านนาในอดีตได้นับถือปฏิบัติต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันนี้ จึงเป็นที่เข้าใจได้ว่าพิธีกรรมทางศาสนา และพิธีกรรมการสืบชาตาคน บ้าน และเมือง สืบทอดจากอดีตสู่ปัจจุบัน

2. วิเคราะห์พลวัตพิธีสืบชาตาล้านนาในจังหวัดน่านพลสถาปนาอำนาจนำพิธีกรรมของพระสงฆ์

แต่เดิมในอดีตผู้ประกอบพิธีเป็นหมอผี เป็นพราหมณ์ หรือเป็นผู้ที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาผ่านการบวชเรียนมาหรือ หรือบวชเป็นพระภิกษุมา ในภาษาถิ่นเรียกอีกอย่างว่าหนาน มีความใกล้ชิดกับพระสงฆ์สามารถช่วยเหลือพระสงฆ์ในการประกอบพิธีกรรมได้เป็น

อย่างดีรวมทั้งในการเป็นผู้จัดเตรียมเครื่องประกอบพิธีกรรมให้ครบตามตำราของพิธีสืบชะตา จึงจำเป็นต้องมีผู้ที่มีความชำนาญการเป็นพิเศษในการประกอบพิธีนี้ ซึ่งผู้ที่มีคุณสมบัติลักษณะนี้ก็คือผู้ที่ผ่านการบวชเรียนมาและมีการฝึกฝนจากตำราซึ่งเขียนด้วยภาษาล้านนามักจะมีผู้อ่านเขียนออกในจำนวนน้อย หนานหรือทิดจึงมีคุณสมบัติดังที่กล่าวมา สามารถจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามตำรา และยังเป็นทีปรึกษาให้กับบุคคลผู้จัดเตรียมพิธีหรือเจ้าภาพได้เป็นอย่างดี ซึ่งคล้ายคลึงกับศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาฮินดู ผู้ที่ประกอบพิธีกรรมก็คือ พราหมณ์ผู้ผ่านการเรียนรู้การประกอบพิธีกรรมมา นอกจากนี้บุคคลเหล่านี้ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมและบทสวดมนต์ หรือพุทธมนต์ เพื่อกำจัดสิ่งชั่วร้าย สิ่งไม่ดี หรือเคราะห์ อันจะทำให้ความโชคร้ายเกิดขึ้นกับชีวิตของผู้คนซึ่งหมายถึงตนเอง บุคคลรอบข้าง หรือในชุมชน ทั้งยังสามารถแก้ไขสิ่งเหล่านี้ด้วยคาถาอาคมเข้มขลัง หรือมีความรู้ในมนต์ต่างๆอย่างลึกซึ้ง

ต่อมาภายหลัง พระสงฆ์ซึ่งเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาได้เรียนรู้พิธีกรรมตามแนวพุทธศาสนาจึงประยุกต์พิธีกรรมกับศาสนาพราหมณ์ จะได้ดำเนินการทำพิธีสืบชะตาด้วยตนเอง แก่พระราชา ตลอดถึงเชื้อพระวงศ์ รวมทั้งประชาชนคนทั่วไป พิธีกรรมทำให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสนำมาซึ่งความสุขทางใจ ความเชื่อมั่นรายการดำรงชีวิต มีความเจริญไพบูลย์ในการประกอบอาชีพ หน้าที่การงานเจริญรุ่งเรือง สืบมาจนถึงปัจจุบันนี้

1) พลวัตด้านเจ้าพิธี แต่เดิมในยุคนี้ผู้ประกอบพิธีเป็นหมอผี เป็นพราหมณ์ หรือเป็นผู้ที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาผ่านการบวชเรียนมา หรือบวชเป็นพระภิกษุมาน ในภาษาถิ่นเรียกอีกอย่างว่าหนาน ต่อมาเมื่อพระสงฆ์ เป็นเจ้าพิธี หรือ ผู้ประกอบพิธีเอง ทำหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรมเป็นหมอผีเป็นพราหมณ์ในการประกอบพิธีร่วมกับพระสงฆ์ผู้มีความรู้ในการประกอบพิธีกรรม หนานยังคงอยู่อำนวยความสะดวกประสานงานระหว่างเจ้าภาพกับพระสงฆ์ เพื่อให้เกิดพิธีทำอันศักดิ์สิทธิ์นี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีตามเจตนาของเจ้าภาพที่มีการจัดเตรียมสิ่งของต่าง ๆ ในจำนวนที่มาก ใช้เวลาค่อนข้างนาน ใช้คนจำนวนมากที่ช่วยกันจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธีกรรม

ในปัจจุบันพระภิกษุผู้เป็นพระเถระที่มีอายุพรรษามากได้เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมสืบชะตา เพราะเป็นผู้มีความรู้เรื่องพุทธมนต์ และยังเป็นผู้มีศีลาจารวัตรที่ดีงาม มีปฏิบัติที่น่าเลื่อมใส เป็นที่เคารพศรัทธาของศรัทธาสาธุชนโดยทั่วไป ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการประกอบพิธีจะใช้สถานที่ที่วัดเป็นสำคัญ หรือจะประกอบพิธีที่บ้านก็ได้ด้วยการนิมนต์พระสงฆ์จากวัดไปประกอบพิธีกรรมที่บ้าน แต่โดยส่วนมากในปัจจุบันมักจะไปประกอบพิธีที่วัดก็มีความสะดวกทั้งสถานที่ในการประกอบพิธีและเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างอื่นร่วมด้วย

2) พลวัตด้านรูปแบบพิธีกรรม พิธีกรรมการสืบทอดอายุคของการปกครองตนเองของเมืองน่าน ซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องประกอบพิธีกรรมในยุคสมัยนี้มุ่งเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นยกตัวอย่างให้เห็นชัดเจนก็คือ การทำไม้ค้ำสหลีจากไม้ซึ่งมีอยู่ในท้องถิ่นทั่วไป สามารถเลือกสรรได้อย่างเต็มที่จากคความนิยมของคนในท้องถิ่นจังหวัดน่าน มักจะทำจากต้นเป้าน้อยซึ่งมีความเชื่อว่าต้นเป้านี้เป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถช่วยขจัดสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ได้ และมีลำต้นที่เรียวยาว มีลำต้นที่ตรง และหาได้ง่ายในท้องถิ่นมีอยู่เกือบทุกที่ อยู่รอบหมู่บ้านหรือถิ่นฐาน และยังง่ายต่อการลอกเปลือกมีเนื้อไม้ขาวสะอาดเหมาะแก่การนำเข้ามาสู่พิธีสืบทอด

เครื่องประกอบพิธีกรรมค่อนข้างมากหลายอย่างและบางอย่างต้องใช้ในจำนวนค่อนข้างมากถึง 108 อย่างละ 108 ชิ้น เป็นต้น จึงจำเป็นที่ทุกคนในชุมชนหรือญาติพี่น้องกันให้การช่วยเหลือจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธีกรรมเหล่านี้แล้วต้องใช้เวลาหลายวันกว่าที่เครื่องประกอบพิธีกรรมจะครบพร้อมตามตำราสืบทอด ส่วนสถานที่ประกอบพิธีกรรมในการสืบทอด มักจะจัดขึ้นในบ้านเรือนของชาวบ้านหรือผู้ที่ต้องการสืบทอดโดยส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ ซึ่งมีญาติพี่น้องลูกหลานในจำนวนมากเพราะพิธีนี้จำเป็นจะต้องจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธีกรรมในจำนวนมาก มักจะไม่ค่อยนิยมในการทำที่วัดเพราะไม่ค่อยสะดวกในการจัดเตรียมเครื่องประกอบต่าง ๆ บางครั้งด้วยความที่จำนวนคนมากก็จะทำให้เกิดเสียงดังการรบกวนพระสงฆ์ที่อยู่ในวัด

ปัจจุบันการเกิดพลวัตด้านเครื่องประกอบพิธีการสืบทอด มีการจ้างคนให้เตรียมเครื่องต่าง ๆ ให้ หรือมีการซื้อจากร้านค้าที่จัดเตรียมให้ อดีตของบางอย่างทำด้วยมือ (Handmade) เครื่องประกอบพิธีการสืบทอดบางอย่างสามารถซื้อได้จากท้องตลาดร้านค้าต่าง ๆ เช่น รูปเทียน ผ้าขาว ผ้าแดง เป็นต้น ส่วนสถานที่ประกอบพิธีกรรมเน้นในวัดเพราะสะดวกกว่า บางวัดมีการจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธีเหล่านั้นให้แก่ผู้เป็นเจ้าชาตาที่จะเข้าพิธีสืบทอด

3) พลวัตด้านบทสวดและคำสอน ความเชื่อของคนล้านนาในจังหวัดน่านในอดีตมีความเชื่อในเรื่อง ผีสงฆ์ เทวดาเรื่องโชคลาง สัจธรรม เรื่องเหนือธรรมชาติ ที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ ความเชื่อในไสยศาสตร์ของชาวล้านนา ปัจจุบันตามคติความเชื่อทางพุทธศาสนา พิธีกรรมการสืบทอด ที่ได้รับอิทธิพลมาจากเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาจากอัมมปทัฏฐกถา เรื่องอายุวัฒน-กุมาร ได้ทรงอิทธิพลและทรงคุณค่าต่อความเชื่อของชาวล้านนาได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ และมีปรากฏในพระสูตร บทสวดมนต์ ซึ่งจะกล่าวถึงเทวดาด้วย ถ้าเราประกอบพิธีสืบทอด หรือทำพิธีกรรมอื่น ๆ ที่เป็นมงคล ก็จะมีการกล่าวขมนมเทวดา เพื่ออัญเชิญให้มาช่วยคุ้มครอง เป็น สักขีพยาน และให้มารับเครื่องพลีกรรม ส่วนหนึ่งเพื่อให้มาร่วมอนุโมทนากับผู้ประกอบพิธีสืบทอด บทสวดมนต์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นพุทธมนต์ก็จะมุ่งเน้นในพิธีกรรมเป็นหลัก ไม่ได้

มุ่งเน้นเพื่อให้เข้าใจความหมายของบทสวดมนต์ว่าบทสวดต่าง ๆ แต่ละบทนั้นมีความหมายว่าอย่างไร แต่มุ่งเน้นเพื่อให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสในบทสวดมนต์ที่ได้รับฟังในการประกอบพิธี มีความหลังสามารถเป็นมนต์ที่ศักดิ์สิทธิ์ขับไล่สิ่งชั่วร้ายหรือสิ่งที่ไม่ดีที่บังเกิดขึ้นกับตนเองหรือกับบุคคลในครอบครัวหรือในชุมชนให้ออกไปให้บริสุทธิ์และประสบพบเจอกับสิ่งที่นำมาซึ่งความโชคดีปรารภณชาติต่อตนเองต่อบุคคลในครอบครัวและต่อบุคคลในชุมชนเดียวกัน

นอกจากนี้ ชาวล้านนาจึงใช้พิธีสืบชะตาเป็นสื่อในการบรรเทาปัญหาชีวิตและใช้เป็นโอกาสทำบุญอุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร เพื่อที่จะไม่ได้จองล้างจองผลาญ สร้างเวรสร้างกรรมต่อกัน เป็นการให้อโหสิกรรมและให้ส่วนบุญแก่บุคคลอื่น ถึงแม้ว่าจะแก้กรรมเก่าไม่ได้ ก็เป็นการสร้างกรรมใหม่ที่ดี ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร” พิธีสืบชะตา เพื่อหวังจะต่ออายุของ ตนเองให้ยืนยาวออกไป การเข้าร่วมพิธีสืบชะตา ถือได้ว่าเป็นการสร้างความดีโดยบางคน ปลอยนก ปลอยปลา ปลอยสิ่งต่าง ๆ เพื่อเป็นการให้ชีวิต ก็ถือว่าได้สร้างความดี และเมื่อได้ตายจากโลกนี้ไป แล้วก็ย่อมที่จะไปสู่ภพภูมิที่ดี แต่ส่วนใหญ่ก็หวังเอาไว้โดยอธิษฐานให้ได้เกิดมาเป็นมนุษย์อีกครั้ง

4) พลวัตการปรับพิธีสืบชะตาตามสถานการณ์ พิธีกรรมการสืบชะตาได้มีการปรับไปตามสถานการณ์ ซึ่งจากเดิมการจัดพิธีสืบชะตาตามประเพณีดั้งเดิมจะจัดขึ้นเฉพาะยามเข้าตรู้งจนถึงเลาเพล หรือเพียงวันเท่านั้น พระสงฆ์ที่ทำพิธีในสมัยก่อนจะทำการสวดสืบชะตาทุกบทสวด ไม่ตัดบทสวด ทุกครั้งจะสวดเต็มทุกบทใช้เวลาประมาณ 2-3 ชั่วโมงในการประกอบพิธีสืบชะตา เรียกว่า สวดมนต์ตัน ในการประกอบพิธี แต่ครั้งจะรับทำให้ 1 งาน หรือคนต่อวัน และประกอบพิธีเฉพาะในช่วงเช้าเท่านั้น เริ่มจากการไหว้พระรับศีล แล้วมอบชะตาของผู้สืบชะตา จากนั้นเริ่มสวดมนต์ตัน จากนั้นก็ถวายขันข้าว และปันปอนขันข้าว

แต่ปัจจุบันนี้มีการยอมรับพลวัต หรือการเปลี่ยนแปลงด้านการประกอบพิธีการจากเวลาจากช่วงเช้าเท่านั้น เป็นเวลาที่สะดวกเหมาะสมแม้กระทั่งกลางคืน ถือได้อีกอย่างในพลวัตด้านเวลาของการสืบชะตา อดิตนิยมทำกันตอนเช้าไม่เกินเที่ยงวัน ปัจจุบันทำพิธีสืบชะตาตามความสะดวกของเจ้าของชะตา ไม่ว่าจะเป็นบ้ายหรือค้ำก็ทำพิธีสืบชะตา

5) พลวัตการสร้างเครือข่ายพิธีสืบชะตา การสร้างเครือข่ายคือ การนำพิธีสืบชะตาแก่พระมหากษัตริย์ เชื้อพระวงศ์ ตลอดถึงประชาชนคนทั่วไปที่มาจากภาคอื่นที่มีความศรัทธาต่อพิธีกรรมสืบชะตา การสืบชะตาหลวงแก่เจ้าเมืองน่านในอดีต แต่ปัจจุบันมีการสืบชะตาหลวงให้แก่พระมหากษัตริย์และเชื้อพระวงศ์ในยุคปัจจุบัน

การสืบชะตาเมืองน่านได้ทำการสืบชะตาให้กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่ทรงประสูติในปีกระต่ายหรือปีเถาะที่วัดพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน จนเป็นเหตุให้เกิดพลวัต ทำให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเมืองน่านทำการสืบชะตา และประเพณีนี้ยังเป็นที่ยอมรับกันหลาย ๆ วัด การสืบดวงพระราชสมภพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9

มีผู้เข้าร่วมพิธีประกอบไปด้วยเจ้านายฝ่ายเหนือ เจ้านายจากเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และเมืองน่าน ตลอดจนการสืบทอดของพระบรมพระราชชนินธุเจ้า ทำการสืบทอดทุกปีที่เสด็จเมืองน่าน จนทำให้เกิดพลังศรัทธากลายเป็นพลวัตแก่ประชาชนที่มาเมืองน่านทำให้เกิดการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมประเพณี และนิยมเข้าพิธีสืบทอดที่วัดพระธาตุแช่แห้งและวัดอื่น ๆ รวมทั้งชาวไทยภูเขาก็มีความศรัทธาในพิธีนี้ นำพิธีไปประกอบที่บนภูเขาลำแม้งจะนับถือฝึกตามมีการช่วยกันเตรียมเครื่องประกอบพิธีสืบทอด

6) พลวัตด้านการสร้างวาทกรรมพิธีสืบทอด การสร้างวาทกรรมพิธีสืบทอดไม่สืบทอดมาไม่ถึงเมืองน่าน หรือมาไม่ถึงเมืองน่านถ้าไม่สืบทอดแบบน่าน จนนำมาสร้างวาทกรรมใหม่ โดยต่อมา มีการสร้างวาทกรรมเพื่อให้เห็นความสำคัญของพิธีสืบทอด เช่นเดียวกับการสร้างวาทกรรมให้กับพระธาตุประจำปีเกิด ดังจะเห็นได้จากความเชื่อว่าผู้ที่เกิดปีเถาะ หรือปีกระต่ายต้องมาทำการไหว้พระธาตุแช่แห้ง เป็นต้น การสร้างวาทกรรมต้องอาศัยการบอกเล่าว่า ผ่านพิธีการสืบทอดแล้วทำให้ชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น หายจากการเจ็บป่วย ประสบกับโชคลาภสามารถเปลี่ยนแปลงดวงชะตาชีวิตให้ร่ำรวยกว่าเดิม มีความสุขกว่าเดิม จนทำให้เกิดพลังศรัทธากลายเป็นพลวัตแก่ประชาชนที่มาเมืองน่านทำให้เกิดการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมประเพณี และนิยมเข้าพิธีสืบทอดที่วัดพระธาตุแช่แห้งและวัดอื่น ๆ รวมทั้งชาวไทยภูเขาก็มีความศรัทธาในพิธีนี้ นำพิธีไปประกอบที่บนภูเขาลำแม้งจะนับถือฝึกตามมีการช่วยกันเตรียมเครื่องประกอบพิธีสืบทอด และทำพิธีสืบทอด

อภิปรายผลการวิจัย

ในการอภิปรายผลผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยและอภิปรายข้อค้นพบใหม่ จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์พิธีสืบทอดของชาวล้านนาจังหวัดน่านเชิงพลวัตพระพุทธศาสนาดังต่อไปนี้ได้ดังนี้

พลวัตพิธีสืบทอดเริ่มจากความเชื่อเรื่องผีคล้ายคลึงกับความเชื่อเรื่องวิญญาณในพระพุทธศาสนา รวมกับการทำพิธีบูชาเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ นำประยุกต์บูรณาการทำให้เกิดเป็นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อของคนจังหวัดน่านในอดีต มีความเชื่อในเรื่องผีสามเทวดา เรื่องโชคลาภ สวรรค์ เรื่องเหนือธรรมชาติ ที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ เมื่อชาวล้านนาได้นับถือพระพุทธศาสนามากขึ้น จึงได้ประยุกต์เอาพิธีสืบทอดมาเป็นพิธีของพระพุทธศาสนา คือ มีการนิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ในพิธีสืบทอด และเมื่อมีพิธีสงฆ์ก็มีการถวายจตุปัจจัยไทยธรรมแก่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ในพิธีสืบทอดสืบทอดกันมาจนเป็นประเพณีของชาวล้านนา

จากอดีตสู่ปัจจุบัน มีการเชื่อมโยงพิธีกรรมจากยุคของพระนางเจ้าจามเทวี และพระเจ้าสามฝั่งแกนสู่จังหวัดน่าน กล่าวคือ ล้านนาในอดีตประกอบไปด้วยหลายเมือง หนึ่งในนั้นก็นั่นทบุรี หรือเมืองน่าน จึงได้รับอิทธิพลจากพิธีกรรมการสืบชาตาเมืองมาสู่เมืองน่าน ในการจัดพิธีกรรมเพื่อบำรุงขวัญคนในเมืองให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี เพื่อสร้างความกตัญญูทเวทีก่แก่บรรพบุรุษที่ได้สร้างเมือง เพื่อบำรุงขวัญและกำลังใจไปพบกับสิ่งที่ดี ๆ นำความเจริญรุ่งเรืองสู่บ้านเมือง จึงเกิดการเชื่อมโยงการนำเอาพิธีกรรมการสืบชาตาเมืองเข้ามาสืบในเมืองน่านตั้งแต่ในอดีต สืบให้แก่เจ้าผู้ครองเมืองน่าน ตลอดถึงพระสงฆ์รูปสำคัญของเมืองน่าน และบุคคลสำคัญของเมืองน่าน จึงได้รับความนิยมนำสู่ประชาชนชาวเมืองน่านเพราะพิธีสืบชาตาเป็นพิธีกรรมสำคัญอันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นความเชื่อที่ชาวล้านนาในอดีตได้นับถือปฏิบัติต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันนี้ จึงเป็นที่เข้าใจได้ว่าพิธีกรรมทางศาสนา และพิธีกรรมการสืบชาตาคน บ้าน และเมือง สืบทอดจากอดีตสู่ปัจจุบัน

ต่อมาการประกอบพิธีของพราหมณ์ พระสงฆ์ได้นำเอาความเชื่อของพราหมณ์มาผสมผสานกับความเชื่อของพระพุทธศาสนา จากนั้นมาพระสงฆ์ก็สถาปนาอำนาจยึดครองพิธีกรรมสืบชาตา จากเดิมพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี ต่อมาพระสงฆ์ หรือผู้ที่เคยบวชเรียนนำมาประกอบพิธีเอง นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงเครื่องประกอบพิธีกรรม จากจัดเตรียมเองมาเป็นการจ้างหรือซื้อจากร้านค้าหรือผู้ที่ทำขาย ยอมรับการเปลี่ยนแปลงด้านเวลาจากช่วงเช้าเท่านั้นเป็นเวลาที่เหมาะสมแม้กระทั่งกลางคืน การสร้างเครือข่ายคือการนำพิธีสืบชะตาให้แก่พระมหากษัตริย์ เชื้อพระวงศ์ ตลอดถึงประชาชนคนทั่วไปที่มาจากภาคอื่นที่มีความศรัทธาต่อพิธีกรรมสืบชาตา การสืบชะตาหลวงแก่เจ้าเมืองน่านในอดีต แต่ปัจจุบันมีการสืบชะตาหลวงให้แก่พระมหากษัตริย์และเชื้อพระวงศ์ในยุคปัจจุบัน ต่อมา มีการสร้างวาทกรรมเพื่อให้เห็นความสำคัญของพิธีสืบชะตา เช่นเดียวกับการสร้างวาทกรรมให้กับพระธาตุประจำปีเกิดดังจะเห็นได้จากความเชื่อที่ว่าผู้ที่เกิดปีเถาะหรือปีกระต่ายต้องมาทำการไหว้พระธาตุแช่แห้งเป็นต้น การสร้างวาทกรรมต้องอาศัยการบอกเล่าว่าผ่านพิธีการสืบชะตาแล้วทำให้ชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น หายจากการเจ็บป่วย ประสบกับโชคลาภสามารถเปลี่ยนแปลงดวงชะตาวิถีชีวิตให้ร่ำรวยกว่าเดิมมีความสุขกว่าเดิม สอดคล้องกับพระมหาดวงรัตน์ ฐิตรัตน (กิจประภา นนท์) (2552, น. 17) ทำการศึกษา เรื่อง อิทธิพลของธัมมปัทมสูตรถาเรื่องอายุวัฒนกุมารต่อประเพณีสืบชะตาของล้านนา โดยได้ผลการศึกษาว่า ชาวล้านนานับถือพระพุทธศาสนา มาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล จากการเผยแผ่เข้ามาหลายทาง เช่น สมัยพระนางจามเทวี ทำให้วิถีชีวิตของชาวล้านนาผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อชาวล้านนาในด้านวิทยาการความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งได้มีส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดแบบแผนทางวัฒนธรรมหลาย ๆ อย่างของบ้านเมืองแถบนี้ขึ้น อาทิ กฎหมายระเบียบการปกครอง ภาษา อักษร และศิลปะสถาปัตยกรรม ตลอดจนคติความเชื่อประเพณี

และพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ประเพณี การบวช การบูชาอินทิล และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสืบทอดชาตา ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวล้านนา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะหลักธรรมที่ปรากฏในอัมมปัทมสูตรที่กล่าวถึงอายุวัฒนกุมาร และบุคคลที่ริเริ่มทำพิธีสืบทอดชาตา ก็น่าจะเป็นบุคคลที่เคยบวชเรียนหรือเคยศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ด้วยปรารถนาเหตุผลว่า มีตำนานการสืบทอดชาตาจากแนวคิดการสืบทอดชาตาจากในอัมมปัทมสูตรที่กล่าวถึงอายุวัฒนกุมารเหมือนกัน ซึ่งพระอรหันตศาสดาจารย์ได้เล่าเรื่องราวแรกเกิดคนหนึ่งที่ชะตาขาดจะต้องตายภายใน 7 วัน ตามคำพยากรณ์ของผู้รู้หลักโหราศาสตร์ แต่สุดท้ายพระพุทธเจ้าทรงบอกกุสโลบายแก่ให้เด็กจึงรอดตาย และยังกลับเป็นผู้มีอายุยืนยาวได้รับการตั้งชื่อให้ว่า อายุวัฒนกุมาร แปลว่า เด็กผู้มีอายุยืน การสวดพระปริตร หรือคำในบาลีว่า ปริตตานิมีความหมายตามรูปศัพท์ว่า การป้องกัน รักษาคุ้มครอง พระสงฆ์เลือกสวดบทที่เป็นการป้องกันรักษาและคุ้มครองผู้ฟัง นำมาสวด พร้อม ๆ กัน การสวดในลักษณะนี้เรียกว่า “การสวดมนต์” วัตถุประสงค์หลักของการสวดมนต์พระปริตร จึงมี 3 ประการ คือ หนึ่ง เพื่อป้องกันภัยวิบัติทั้งหลาย สอง เพื่อความสำเร็จแห่งสมบัติทั้งปวง และ สาม เพื่อกำจัดทุกข์ภัยและโรคทั้งปวง

จากการสวดพระปริตรในเรื่องของอายุวัฒนกุมารจึงทำให้เกิดการทำบุญเสริมสิริมงคลหรือทำบุญสืบทอดชาตา การทำพิธีสืบทอดชาตาจึงเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจ ให้ชีวิตมีความหวัง เพราะทุกคนต่างอยู่ด้วยความหวัง พิธีสืบทอดชาตาจึงเป็นวิถีปฏิบัติของชาวพุทธในล้านนาที่สามารถพบเห็นโดยทั่วไปจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น ด้วยตำนานนี้เองที่ทำให้ชาวบ้านล้านนาทั้งหลาย จึงนิยมการสืบทอดชาตาต่ออายุจนเป็นประเพณีสืบทอดกันมาจนทุกวันนี้ พระปริตรนี้มีอานุภาพตามที่ปรากฏในบทอาารธนาให้พระสงฆ์แสดงสวดพระปริตรอยู่ 3 ประการ คือ หนึ่ง สามารถป้องกันหรือต้านทานภัยวิบัติทั้งปวงให้หายไป เช่นภัยจากธรรมชาติจากโจร ภัยจากพระราช ภัยจากมนุษย์ สอง สามารถยังความสำเร็จของสมบัติทั้งหลายให้เกิดขึ้นได้เช่นความมีเกียรติ มียศมีลาภ หรือความสวัสดิต่าง ๆ และสาม สามารถกำจัดทุกข์ภัยและปลดปล่อยทั้งปวงได้

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับพจนานุกรมศัพท์ เหตุวิระพงศ์ และคณะ (2557, น. ก (บทคัดย่อ)) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สืบทอดชาตา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา” ผลการวิจัย พบว่า การสืบทอดชาตาเป็นพิธีกรรมที่มีต้นทุนทางสังคมสูง มีประวัติพื้นฐานมาจากศาสนาและตามบุญเหตุแห่งอิทธิพลของพระพุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม มีแนวคิดจากต้นเค้าเดิมตามจารีตล้านนา และข้อมูลประวัติศาสตร์ยุคสมัยพระนางจามเทวีและพระเจ้าสามฝั่งแกนราชวงศ์เม็งราย ผนวกกับความเชื่อในเรื่อง “กรรม”หรือ“กฎแห่งกรรม” “มงคล 38 ประการ” ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตที่สร้างเสริมคุณธรรมและจริยธรรมส่วนตัวบทสวดในพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ ได้เสริมสร้างพลัง

ทางใจแก่ชุมชน เกิดความสามัคคีความเอื้ออาทร การเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยกัน มีความปรารถนาดีต่อกันก่อให้เกิดบุญริยาวัตถุ 10 ประการตามหลักของพระพุทธศาสนา การสืบชะตาตามจารีตล้านนามีสามแบบ คือ การสืบชะตาคน สืบชะตาบ้านและสืบชะตาเมือง ส่วนการสืบชะตาแม่น้ำและป่าเกิดขึ้นตามบริบทของสังคมปัจจุบัน ด้วยปรารถนาเหตุผลว่า ทำให้รู้ว่า พลวัตเกิดขึ้นตามรูปแบบพิธีกรรมสืบชะตาแต่เดิมมุ่งเน้นการสืบชะตาคน สืบชะตาบ้าน และสืบชะตาเมือง แต่มีรูปแบบพิธีกรรมใหม่ คือ การสืบชะตาแม่น้ำ หรือชะตาป่าเพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับชีวิตสู่พัฒนาการทางจิตวิญญาณในระดับที่สูงขึ้นมีความสมดุลประสานสอดคล้องกันอย่างลงตัวในการดำเนินชีวิตโดยรวมของชุมชนล้านนา และพยายามปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนที่อยู่ใกล้ ป่าดูแลรักษาป่าชุมชน ที่อยู่ใกล้แม่น้ำดูแลรักษาน้ำให้ชาวบ้านประกาศตนเองเป็นเจ้าของแม่น้ำเจ้าของป่าชุมชน ไม่ให้มีใครมาบุกรุกทำลาย คอยทำความสะอาดแม่น้ำอยู่เสมอ ดังนั้น พิธีสืบชะตาแม่น้ำจึงเป็นกุศโลบายหนึ่งที่ทำให้คนรักษาสีสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับการบวชป่า ถวายทานผ้าป่าต้นไม้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์โดยอิงเชิงประวัติศาสตร์ให้บุคคลรุ่นหลังได้เรียนรู้และเข้าใจและมีการกำหนดนโยบายร่วมกัน
- 2) ควรมีการจัดทำแผนและนโยบายส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของเจ้าพิธีสืบชะตาหรือพระที่มีองค์ความรู้ในการสืบชะตาอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

- 1) จัดทำหลักสูตรการเป็นนักสืบชะตาประจำชุมชน เพื่อเป็นการสืบทอดองค์ความรู้ให้ชนรุ่นหลัง
- 2) ส่งเสริมให้โรงเรียนในพื้นที่ล้านนาเดิม จัดให้มีการเรียนการสอนอักษรล้านนา ทั้งนี้เอกสารเก่าแก่ของล้านนามักเขียนเป็นภาษาล้านนา

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

- 1) ควรขยายพื้นที่การศึกษาให้ครอบคลุมถึงพื้นที่ล้านนาเดิม ตามประวัติศาสตร์
- 2) ควรเปรียบเทียบพิธีสืบชะตาระหว่างจังหวัดต่างๆ ในพื้นที่ประวัติศาสตร์ล้านนาเดิม
- 3) ควรมีการวิเคราะห์ถึงแนวโน้มการจัดพิธีสืบชะตา และพัฒนาให้มีช่องทางการสืบชะตาหรือเผยแพร่องค์ความรู้ที่ทันสมัยตามยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ

เอกสารอ้างอิง

พระครูอินทสรวิสุทธิ (ครูบาอินสม อินทสมมหาเถร). อดีตเจ้าอาวาสวัดเมืองราม อดีตเจ้าคณะตำบลนาเหลียง ตำบลนาเหลียง อำเภอยางสีสุราช จังหวัดน่าน. บัณฑิตศึกษา. ข้อมูล ณ วันที่ 21 มิ.ย. 63.

พระมหาดวงรัตน์ ฐิตรัตน์ (กิจประภานนท์). (2550). อิทธิพลของธัมมปัทมศึกษาเรื่องอายุ วัฒนภูมิการต่อประเพณีสืบชะตาของล้านนา (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ และคณะ. (2557). สืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา (รายงานการวิจัย).แพร่ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ สนับสนุนโดย สำนักงานบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2537). ธัมมปัทมศึกษาแปลภาค 4. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

เอมอร ชิตโตโสภณ. (2533). ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมล้านนากับวรรณกรรมประจำชาติ. เชียงใหม่ : ธนบรรณาการพิมพ์.

